

NÜVVAB'DA ARAPÇA EĞİTİMİ VE AHMED DAVUDOĞLU'NUN ARAPÇA HOCALIĞI

Dursun Ali TÜRKMEN*

Özet

Balkan Savaşları, Osmanlının bölgeden ayrılması ve birinci dünya savaşı sonrası, dini eğitim alanında ortaya çıkan boşluğu kapatmak amacıyla Bulgaristan Müslümanları, lise ve yüksek okul seviyesinde dini öğrenim veren Medrsetü'n-Nüvvabı, Deliorman bölgesi Şumnu vilayetinde Türk ve Müslüman okulu olarak açtılar. Medrsetü'n-Nüvvab, adında da anlaşılacağı üzere bir din okulu ve medresesidir. Dönemin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak açılan bu kurumda okuyan öğrenciler, çok yönlü öğrenim görme imkanına sahip olmuşlardır.

1922 tarihinde açılan bu kurum 25 yıllık ömründe, Bulgaristan Müslümanlarının dini hayatının her safhasında etkili olmuş ve bu olumlu etki, neredeyse bir asır sürmüştür. Sadece Bulgaristan değil tüm Balkan Müslümanlarının gözdesi olmuştur. Programında başta, Arapça olmak üzere Türkçe, Bulgarca, Farsça ve Fransızca derslerine önem verildiği görülmektedir. Bu diller içerisinde en yüksek kredinin ARAPÇA'ya verildiği görülmektedir. Arapça, sarf-nahiv ile birlikte destekleyici mahiyette Basit Metinler, Arap Edebiyatı Nazariyesi, Edebî Metinler ve Arap Edebiyatı Tarihi okutulmuştur.

Ahmed Davudoğlu, Nüvvab'da Arapça dersine girmemiştir. Onun Arapça hocalığı daha çok Türkiye'de söz konusudur. Davudoğlu, Arap grameri dediğimiz sarf-nahiv hocası olmanın ötesinde, İslam'ın temel kaynaklarını orijinal şekli Arapça ile okutan ve ömrünü buna adayan biridir.

Abstract

After balkan wars, leave of Ottoman Empire and the first world war, the Bulgarian Muslims, in order to close the cultural lack in religious education, opened Medrsetü'n-Nüvvab that gave religious education in level of high school and college as Turk and Muslim school in Deliorman region of Şumnu province. Medrsetü'n-Nüvvab, as it is understood from its name, is a religious school and medrese. The students, studying in this institution, have had the opportunity to see a multifaceted training.

This institution has been opened in 1922. This institution has also affected the every stage of Muslims' religious life and continued to affect for almost a century. It has not only been a favorite of Bulgaria but also of all Balkan Muslims. In its program, primarily the Arabic, Turkish, Bulgarian, Persian, and French lessons are educated, but amongst them the most important one is Arabic. Supporting Arabic lesson, simple texts, Theory of Arabic Literature, Literary Text and History has also been taught.

Ahmed Davudoğlu did not teach arabic lesson in Nüvvab. His Arabic teaching is more concerned in Turkey. Davudoğlu, beyond being a teacher of sarf-nahiv Arabic grammar, is one who teaches the basic sources of Islam as arabic originally and devotes himself to it

GİRİŞ

Ağırlıklı olarak, dinî eğitim-öğretim verme amacı ile kurulan bir müessesede haliyle Arapça dersi anahtar konumundadır. Bu geçmişte böyle olduğu gibi şimdi de aynıdır. Başta Kur'an-ı Kerim ve Hadis-i Şerifler olmak üzere dinî kaynakların çoğu, Arapça olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan Arapça, Arap olmayan bir Müslüman için, yabancı dil değil belki ikinci bir dil yada, dini öğrenme ve öğretme aracıdır; çünkü Müslümanlar arasında ortak ibadet dili Arapçadır. Bu nedenle Müslümanlar, tarih boyunca Arapçaya olağan üstü saygı duymuşlar ve onu her zaman ve zeminde öğrenmeğe gayret göstermişlerdir.

Kur'an-ı Kerim, Arapçayı edebiyat dili olarak zirveye taşıdı ve onu yeni dinin yani İslam'ın yayıldığı geniş coğrafyada din, ilim, edebiyat ve medeniyet dili yaptı ve geçmişle bağlantılı olarak, ilk dilbilim çalışmalarını başlatmış oldu. Tarihi süreç içerisinde Arapça, kelime dağarcığını artırarak zenginleşmesini büyük ölçüde Kur'an-ı Kerim'e borçludur. Kur'an-ı Kerim olmasaydı bölgesindeki İbranice, Aramice vb. diller gibi sıkışıp kalabilirdi. Özellikle fasih Arapçanın/Kur'an Arapçasının, hayatiyetini Kur'an'a borçlu olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Türk toplumlarındaki Arapça sevgisi, o kadar enteresandır ki, İslamî hiçbir içeriği olmayan Arapça yazılı bir kağıt parçasının dahi öpülüp en yüksek yere konması, ahlakî bir disiplin şeklini almıştır. Bu özellik Arapçayı yalın bir dil olmaktan çıkararak, İslamiyet'in mahfazası saygınlığına yükseltmiştir. Bundan dolayıdır ki, tüm Müslüman toplumlar din öğrenimine gösterdikleri önem ve kutsallığın aynısını, Arapça öğrenimine de göstermişlerdir.¹

Arapça, gerek konuşulduğu coğrafyanın genişliği, gerek bu coğrafyanın dünyadaki stratejik önemi bakımından her geçen gün daha fazla önem kazanmaktadır. Arapça günümüzde Arap Yarımadası'ndan, Güneybatı Asya ve Kuzey Afrika'ya kadar pek çok alanda yüz milyonlarca insan tarafından konuşulmaktadır. Arapçanın konuşulma alanları 23 Arap ülkesi, 10 Afrika ülkesi, Nijer ve Çad gibi Arap olmayan ülkeler olarak belirtilmektedir. Bu bakımdan Arapça, bazı araştırmacılar tarafından haklı olarak 'Doğunun Latincesi' olarak anılmaya başlanmıştır. Fakat Arapçanın önemli olmasının altında yatan asıl neden, Kur'an'ın bu dilde inmiş olmasıdır. Bu noktadan Arapça, din eğitiminde büyük önem taşımakta, Arapça olmaksızın bir din eğitiminden bahsetmek imkânsızlaşmaktadır. Kur'an-ı Kerim ve Sünnet'in dili olan Arapçanın iyi öğrenilmesi demek, dinin temel metinlerine doğrudan ulaşmak anlamına gelmektedir.²

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

1 Candemir Doğan, *Arapça Öğretim ve Öğretim Kılavuzu*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011, s. 22.

2 Soner Gündüzöz, "Arapça Öğretiminde Başvurulacak Bazı Yöntem ve Teknikler: Pedagojik Bir Değerlendirme", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, sayı: 29, s. 37.

Arapça öğretiminde, tüm yabancı diller için geçerliliği kabul edilen dört temel beceri, yani dinleme, anlama, konuşma ve okuma hedeflenmektedir. Bu dört temel beceriyi öğrenciyeye kazandırmak için şu hususların dikkate alınması gerektiğini düşünüyöruz:

- a- Programda öğrencilerin ihtiyaçları dikkate alınmalı,
- b- Öğretilecek konular iyi seçilmeli,
- c- Belli konulara öncelik verilmeli,
- d- Okutulacak konuların işlevsel değerleri göz önüne alınmalı,
- e- Öğretimde modern dil öğretim kuralları uygulanmalıdır.

Sözü edilen bu becerilerin tam olarak sağlanabilmesinin önünde birçok zorluk olduğu muhakkaktır. Her şeyden önce öğretim ortamının, kadro ve araç-gereç açısından eksiksiz olması gerekir. Öğrenim becerileri olarak anılan dinleme, anlama, konuşma ve okuma eylemlerinden hangisiyle başlanacağı konusunda farklı görüşler bulunmakla beraber, okuma işlemine öncelik vermenin, yabancı dile ilk başlayanlar için en uygun yol olabileceği söylenebilir.

Medresetü'n-Nüvvab, faaliyette olduğu yıllarda Balkanların en önemli dinî eğitim veren kuruluşu unvanına sahiptir. Sadece Bulgaristan değil tüm Balkan Müslümanlarının gözdesi olmuştur. Kuruluşunun 19. yılında (1940-1941) rekor denecek oranda, 161'i birinci sınıfa olmak üzere tam 335 öğrenci kayıt yaptırmıştır.³

Lise ve yüksek okul seviyesinde öğrenim veren Medrsetü'n-Nüvvab, o yıllarda düzeyi en yüksek, Türk-Müslüman okuludur. Adından da anlaşılacağı üzere aslında bir din okulu ve medresesidir. Dönemin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak açılan bu kurumda okuyan öğrenciler, çok yönlü öğrenim görme imkanına sahip olmuşlardır. 25 yıllık ömrü olan Medresetü'n-Nüvvab, Bulgaristan Müslümanlarının hayatının her safhasında etkili olmuş ve bu olumlu etki uzun yıllar devam etmiş, neredeyse bir yüzyıl sürmüştür.⁴

Medresetü'n-Nüvvab'ın 1920'lerde yapılan müfredat programında, zaman zaman nicelik açısından ufak değişiklikler olsa da temel misyon değişmemiştir. "Hukûku Cezâiyye Nazariyatı" dersi örnek verilebilir.⁵

Müfredat programını, Türk azınlık okulları için ders kitaplarının çoğunu yazmış olan Osman Nuri (Peremeci), Süleyman Sırrı (Tokay),

3 Süleyman Sırrı, "Tevzi-i Mükafat Merasimi", *Medeniyet Gazetesi*, Sofya, 16 Temmuz 1941, sayı: 271, s. 2.

4 Vedat S. Ahmed, "Bulgaristan ile Türkiye Arasındaki Bilimsel ve Kültürel İlişkilerde Medrsetü'n-Nüvvab'ın Rolü", *Uluslararası Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminde Türk-Bulgar İlişkileri Sempozyumu*, Eskişehir, 12-13 Mayıs, 2005, s. 283 vd.

5 Vedat S. Ahmed, *Medrsetü'n-Nüvvab ve Eğitim Sistemi*, (Lisans Bitirme Tezi), Sofya, 2001, s. 41.

Hafız Abdullah Fehmi ve Mehmet Masum gibi büyük öğretmenler yapmışlar, günün şartlarında başarılı bir program olmuştur.⁶

Programa dil öğretimi açısından batığımızda başta, Arapça olmak üzere Türkçe, Bulgarca, Farsça ve Fransızca derslerine önem verildiği görülmektedir. Bu diller içerisinde en yüksek kredinin, eğitim süresi beş yıl olan Tâli kısmında sınıflara göre haftalık, 6+5+5+3+4=23 saatle, ARAPÇA'ya verildiği görülmektedir. Nüvvab, bu durumuyla sanki dil öğretim merkezidir.⁷

Tâli kısmın ilk üç sınıfta Arapça dersi, sarf - nahiv ile birlikte okutulmuş ve bunu destekleyen basit metinlere ağırlık verilerek sürdürülmüş, dördüncü sınıfta Arap Edebiyatı nazariyesi ve edebî metinler ele alınmış, beşinci sınıfta ise Arap Edebiyatı tarihi üzerinde durulmuştur.⁸

Nüvvab'ın Âli kısmında, Arapça dersi yoktur. Ancak temel meslekî dersler Arapça olarak takrir olunmuştur. Nüvvab öğrencisi Arapçaya, Nüvvab'ın temelini oluşturan ve öğretim süresi dört yıl olan Medrese-i Aliyye'de başlar. Bir bakıma öğrenci Arapçayı orada çözmüştür. Öğrenci adayları, tıpkı Osmanlı medreselerinde olduğu gibi, *Emsile*, *Bina* ve *Avamil'i* okumuş olarak gelirlerdi. Nüvvab öğrencisi Tâli kısımda (lise eğitimi verilen bölümde) Arapça dersine *Maksud*'dan başlar, son olarak Birgivi'nin *İzhar*'ını okurdu. *İzhar*, en son kitaptır. Demek ki Nüvvab'ın Arapça eğitimi, Medrese-i Aliyye'de verilen eğitimin devamı durumunda idi. Ayrıca şu konunun da bilinmesinde yarar vardır: Türkiye'de 1928 yılında yeni harflerin uygulamaya konulmasından yaklaşık yirmi yıl sonrasına kadar Bulgaristan'da, Nüvvab başta olmak üzere, Osmanlı Türkçesi ile eğitim-öğretim devam etti, onlarca ortaöğretim kurumu faaliyettedir. Bu durum doğal olarak Nüvvab'a gelen öğrencilerin yararına oldu, o zamana kadar Osmanlı Türkçesi ile yazılmış kitapların hem temini hem de okunarak anlaşılması kolay oldu.⁹

Medrsetü'n-Nüvvab'ın en önemli özelliklerinden birisi, hiç kuşkusuz bir dil merkezi oluşudur. Bunu 1932 yılında Eğitim Bakanlığı temsilcisi olarak Nüvvab'ın mezuniyet törenine katılan Milli Kütüphane (Şarkiyat Şubesi) müdürü N. Todorov (Hindolov), "Türkiyat ve elsin-i şarkiyeye (doğu dilleri) hususunda büyük bir merkez olduğunu, hükümetin bu konularda uzman yetiştirmek için başka okul açmaktansa burasını finans etmesi..." konusunda uyaracağını ifade etmekle, bir yabancı olarak gerçeği ortaya koymuştur.¹⁰

6 Bilal N. Şimşir, *Bulgaristan Müslümanları*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2009, s. 75.

7 İsmail Cambazov, *Medrsetü'n-Nüvvab: Anılar-Belgeler*, Sofya: Ahmed Davudoğlu Dostluk ve Kardeşlik Vakfı, 2005, s. 170; Vedat S. Ahmed, *Medrsetü'n-Nüvvab ve Eğitim Sistemi*, s. 32.

8 Vedat S. Ahmed, *Şumnu'daki Nüvvab Okulunda Dil ve Edebiyat Öğretimi*, Sofya, 2013.

9 Osman Kılıç, 11.11.2013 tarihli telefon görüşmesi.

10 Vedat S. Ahmed, *Medrsetü'n-Nüvvab ve Eğitim Sistemi*, s. 33.

Nüvvab'da ezbercilikten çok, takrir ve müzakereye dayalı öğretim metodu uygulanmıştır. Okulda dersler önce takrir, sonra müzakere edilir, eğer tatbiki imkan varsa o da yapılırdı.¹¹

Müfredat programında zaman zaman değişiklikler yapılmıştır. 1933 yılında okula lise statüsünün verilmesi, son zamanlarda kaydedilen öğrencilerin yetersizliği ve 1928 yılında Şumnu'daki Türk Öğretmen Okulu'nun kapatılması, öncelikleri arasına öğretmen yetiştirme meselesinin girmiş olması ve bu hakkın verilmesi gibi nedenler sonucu bazı pedagojik derslerin ilavesiyle, baştan itibaren Arapça okutulmakta olan bir bölüm ders, artık Türkçe okutulmak zorunda kalmış ve neticede, eğitimde takrir ve müzakere yerine, ezberciliğe kayılmış olduğu söylenebilir.¹²

O günlerde gerek Nüvvab'da gerekse Türk okullarında en büyük eksiklik yeterli kitap bulamamaktı. Bu konu sürekli problem olmuş, özellikle ilk yıllardaki imkânsızlıklar dolayısıyla sıkıntı çekilmiş, ancak zamanla klasik kaynaklardan takrir edilen derslerin en azından bir kısmı, (sayıları az ve sayfa hacimleri sınırlı da olsa) kitap haline getirilmiştir. Bu bağlamda Yusuf Ziyaeddin Ezheri'nin (Şeyh Efendi) yazdığı tefsir, hadis, hadis usulü, fıkıh, kelam, İslam tarihi, ahlak ve âdaba dair eserler ihtiyacı büyük ölçüde karşılamıştır. Ayrıca Şerif Halil Paşa (Tombul Camii) Kütüphanesi'ndeki Arapça, Farsça ve Türkçe eserler de kitap ihtiyacını karşılamada büyük ölçüde yardımcı olmuştur.¹³

Oldukça kalabalık öğrenciye ayrı ayrı kitap temin etmek, yaşadığımız şu devirde bile başlı başına bir sorundur. Nüvvab idaresi ve hocaları bu sıkıntıyı çözenin çaresini, "El Matbaası(!)"nı¹⁴ seri şekilde çalıştırmakta bulmuşlardır.¹⁵

Arapça dersi ile ilgili olarak Nüvvab hocalarından Ebu'l-Hayr Yusuf Ziyaüddin el-Ezheri (Ersal), 1927 yılında "*Kitabu'l-Kırâeti'l-Arabiyye*" isimli kitabı ve 1942 yılında da Süleyman Sırrı (Tokay), Hafız Nazif Osman (Konuk) ve Osman Seyfullah (Keskiöğlü) üçü birlikte "*Teshilü'l-Kavaidi'l-Arabiyye*" kitaplarını yazmışlardır. Bu iki kitaptan birincisini, bütün araştırmalarımıza rağmen elde etme ya da görme şansımız olmadı. Sofya'daki Milli Kütüphane dahil çeşitli arkadaşlara, halen hayatta olan Nüvvab mezunlarından ulaşabildiklerimize ve Başmüftülük personeline sorduğumuz halde yine de netice alamadık. Sözü edilen kitaplardan ikincisini elde etme imkanımız oldu. Kitap, Nüvvab'ın Tâli

11 Vedat S. Ahmed, *Medresetü'n-Nüvvab ve Eğitim Sistemi*, s. 35; İbrahim Hatiboğlu, "Medresetü'n-Nüvvab", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 28, s. 345.

12 Vedat S. Ahmed, *Medresetü'n-Nüvvab ve Eğitim Sistemi*, s. 35-36. İbrahim Hatiboğlu, "Medresetü'n-Nüvvab", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 28, s. 345.

13 İbrahim Hatiboğlu, "Medresetü'n-Nüvvab", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 28, s. 345.

14 Osman Kılıç, *Kader Kurbanı*, Ankara: Kültür Bakanlığı, 1989, s. 213.

15 Detaylı bilgi için bkz. S. Ahmed, *Medresetü'n-Nüvvab ve Eğitim Sistemi*, s. 35-37.

kısmı birinci sınıfı için hazırlanmış olup 62 sayfadan oluşmaktadır. Ancak Nüvvab'ın hayatta kalan tek hocası Osman Kılıç'ın ifadesine göre, sözünü ettiğimiz bu iki kitap, Nüvvab'da ders kitabı olmamıştır. Belki yardımcı kitaptır. Üç hoca bu kitabı, özellikle Süleyman Sırrı'nın ileri yaşlarında derleme metoduyla kaleme almışlardır. Nüvvab'da her hocanın bir defteri vardır, öğrenciler o notları, başka bir ifadeyle hocanın defterini istinsah ederler. El Matbaası ifadesiyle anlatılmak istenen de budur.¹⁶ Nüvvab'da takip edilen Arapça eserlerin kolayca istinsah edilen, küçük çaplı eserler olması kuvvetle muhtemeldir. Bunun en güzel örneği, Mihalici (Bursa/Karacabey) Mustafa Efendi'nin "*Emsile-i Ceditde*" isimli eseridir. Söz konusu bu eser, Nüvvab mezunlarından ve Sofya Yüksek İslam Enstitüsü'nde de hocalık yapan merhum Yusuf Kerim tarafından Başmüftü yardımcısı Vedat S. Ahmed'e hediye edilmiştir. Kitap otuz dokuz sayfalık, klasik emsile isimli meşhur eseri taklit ederek ve şemalarla yirmi dört sıgayı, fiil çekimlerini konu almıştır.

Nüvvab hocalarının yazıp neşrettikleri eserler tabii ki, bu iki kitaptan ibaret değildir.¹⁷ Arapça ile ilgili olan ve elde ettiğimiz "*Teshilü'l-Kavaidi'l-Arabîyye*" isimli kitabın kapak ve son sayfaları aşağıda verilmiştir.

Açık kaldığı yirmi beş veya yirmi yedi yıllık süre boyunca Medresetü'n-Nüvvâb'da Arapça derslerine İsmail Cambazov'a göre, Emrullah Efendi, Hafız Nazif Osman (Konuk), İsmail İbrahim (Akdere) ve Osman Seyfullah (Keskiöğlü)¹⁸, Vedat S. Ahmed'in açıklamasına göre ise, adı geçen dört hocanın dışında, İsmail Mehmet (Ezherli), Mustafa Hayri (Coşkun) ve Yûsuf Ziyâeddin Ezherî (Ersal) de girmiştir¹⁹.

Medresetü'n-Nüvvâb'da Arapça derslerini göğüsleyen, uzun yıllar devam ettiren, Hafız Nazif Osman (Konuk) olmuştur. Hocanın Arapça mükalemesi yok denecek kadar azdı. Sarf ve nahiv derslerini, öğrencinin anlayacağı üslupla takrir eder ve uygulardı. Zaten Medrese-i Aliyye'den Nüvvâb kadrosuna katılan deneyimli bir hoca idi. Öğrenci sayısı artınca, Arapça derslerine İsmail İbrahim Akdere de girmeye başladı. Akdere'nin girişiyile, Arapçanın kaidelerine -kitap haricimissaller verilerek müzakeresi ve uygulaması yapılır oldu. Medrese-i Aliyye'den gelen Hafız Yusuf Şinasi de Nüvvâb öğrencilerine Arapça mükaleme/pratik konuşma kazandırdı²⁰.

Ahmed Davudoğlu, Emrullah Efendi ve Yûsuf Ziyâeddin Ezherî'den sonra Nüvvab'da müdürlük yapan üçüncü kişidir. Davudoğlu Nüvvab'da

16 Osman Kılıç, 11.11.2013 tarihli telefon görüşmesi.

17 Nüvvab hocalarının eserleri için Bkz. S. Ahmed, *Medresetü'n-Nüvvab ve Eğitim Sistemi*, s. 35-36.

18 İsmail Cambazov, *Medresetü'n-Nüvvab: Anılar-Belgeler*, s.113-114.

19 Vedat S. Ahmed, *Medresetü'n-Nüvvab ve Eğitim Sistemi*, s.49-50.

20 Osman Kılıç, 11.11.2013 tarihli telefon görüşmesi.

Arapça dersine girmemiştir. Onun Arapça hocalığı daha çok Türkiye'de söz konusudur. Aslında Ahmed Davudoğlu, Arap grameri dediğimiz sarf-nahiv hocası olmanın ötesinde, İslam'ın temel kaynaklarını orijinal şekli Arapça ile okutan ve ömrünü buna adayan biridir.

Ahmed Davudoğlu'nun Arapça Hocalığı

1911'de Bulgaristan'ın Deliorman bölgesinde bulunan Şumnu vilayetine bağlı Kalıycı köyünde dünyada gelen Davudoğlu ilkokulu köyünde, rüşdiyeyi Ekizce'de okudu. Nüvvab'ın lise kısmını 1933'te, yüksek kısmını 1936'da tamamladı.

1942'de Mısır'dan döndü ve Nüvvab'ın tâli ve âli kısımlarında hocalık yaptı. 1944 yılında müdür oldu. Başından bir takım olaylar geçti. 31 Aralık 1949 tarihinde ailesiyle birlikte Türkiye'ye göç etti.

Ahmed Davudoğlu merhum Nüvvab mezunu olduğu için Arapça'nın temel eserleri olan Emsile, Bina, Avamil, Maksud ve İzhar kitaplarını okumuştur. Pratik Arapçası zayıftır. Kendisine Mısır yolu görününce sıkıntı çekmeyelim diye pratik Arapça öğrenmeye çalıştı. Hatta İskenderiye'ye vardıklarında bu eksikliği yaşadıklarını anlatmıştır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, merhum Davudoğlu hoca Nüvvab'da Arapça dersine girmemiştir. Diğer önemli başka dersler okutmuştur.²¹

Osman Kılıç'ın ifadesine göre Mısır'dan dönen Osman Seyfullah Keskiöğlu, Muharrem Abdullah Devecioğlu ve Ahmed Davudoğlu Nüvvab'da önemli derslere giriyorlardı. Ahmed Davudoğlu Mısır'da 4 yılını tamamlayarak ve diplomasını alarak gelmişti. Diğer ikisi bir yıl erken dönmüşler ve diploma almadan gelmişlerdi.²²

Ahmed Davudoğlu'nun Arapça hocalığından Türkiye'deki talebeleri başta olmak üzere İslamî ilimlerle meşgul olan herkes sitayiş ile bahseder. Davudoğlu hoca tam anlamıyla bir ilim aşığıdır. Her fırsatta ilim uğrunda ne yapılması gerekiyorsa onu yapmıştır. Ondan ders okuyan hocaların ifadeleri meseleyi en güzel şekilde anlatmaktadır. Kendileriyle yüz yüze veya telefonla görüştüğümüz Dr. Tayyar Altıkulaç, Prof. Dr. Ahmet Lütfi Kazancı, Prof. Dr. Mahmut Kaya, Prof. Dr. Cevat Akşit ve Abdullah Sert gibi öğrencileri merhum Davudoğlu ile ilgili olarak, daha doğrusu onun ilme ve Arapçaya olan sevgisini açık bir şekilde dile getirmişlerdir. Görüştüğümüz hocaların Ahmed Davudoğlu için söyledikleri şöyledir:

Prof. Dr. Mahmut Kaya (31.10.2013 tarihli görüşme)

1- 1958'den 1962'ye kadar tam 4 sene hocanın Fatih'teki evinde akşam 8.00-10.30 saatleri arasında,

21 Osman Kılıç, 11.11.2013 tarihli telefon görüşmesi.

22 Osman Kılıç, 11.11.2013 tarihli telefon görüşmesi.

- a- Beydavî'nin 2 cildini,
  - b- *Dürrer*'in tamamını,
  - c- Taftazani'nin *Şerh-i Akaid*'ini,
  - d- *Tecrid* metnini,
  - e- Usul-i Fıkıh'ı hocadan okuduk.
- 2- Üslubu gayet güzel Arapçaya, Türkçeye tam hakimdi. Deyim yerindeyse manayı "cuk" diye oturtuyordu.
  - 3- Hoca kendi okuyor, izah ediyordu, biz takıldığımız yerleri soruyorduk.
  - 4- Talebeyi seçiyordu, Arapçaya aşına olanları okutuyordu.
  - 5- Metinlerdeki zamirlerin mercilerine dikkat ediyordu.
  - 6- Konu icabı edebî bilgilere giriyor, izahatlar yapıyordu.
  - 7- Daktilo ile mumlu kağıda yazılı notları vardı.
  - 8- Zaman zaman ders dışına çıkıyor, hatıralarını anlatıyor, Mısır yıllarını ve Mısır'daki ilmî hareketten bahsediyordu.

Abdullah Sert (23.09.2013 tarihli görüşme)

- 1- Davudoğlu hoca izzet-i İslam için canını verirdi.
- 2- Arapça gramer tahlilleri yapar ve harekelere dikkat ederdi.
- 3- Daha çok metinleri kendisi okur, izah ederdi.
- 4- Derslerinde (Elmalılı) Muhammed Hamdi Yazır'ın tefsirinden çok söz ederdi. Bu bağlamda Mustafa Sabri Efendi'den de sık sık söz ettiğine şahit oldum. Bendeniz Mustafa Sabri Efendi'yi Mısır'da ziyaret ettiğimde Davudoğlu hoca için 'O gök kubbenin altında bir tanedir' demişti, İstanbul'da Davudoğlu hocayı ziyaretimde de 'Mustafa Sabri Efendi gök kubbenin altında bir tanedir' demesin mi!!
- 5- Hoca çok kibar bir insandı, evinde kendisini ziyaret ettiğimizde 'Hele bir durun, biz ilim adamıyız' der yan odaya geçer, sarığını başına koyar, yanımıza gelirdi.
- 6- Selam konusuna çok önem verirdi, selam alıp verenlere özel bir iltifatı vardı.
- 7- Hoca sigara içerdi, Abdülbaki Turan ile kendisini ziyaretimizde bakkaldan sigara aldırılmak istedi, ben hemen öne çıktım, hoca 'Sen dur, Abdülbaki alsın; çünkü sen sigara içmiyorsun' dedi.

Prof. Dr. Cevat Akşit (10.09.2013 tarihli görüşme)

- 1- Davudoğlu hoca İstanbul İmam-Hatip'te dersimize geldi.

- 2- Tavizsiz bir hocaydı, Arapça kaidelere kurallara çok önem verirdi.
- 3- Kendisinden *Dürer*'in bir kısmını okudum, ibareye hakimiyeti fevkalade idi.
- 4- Çok güzel Arapça konuşuyordu, hatta avamcayı da biliyordu.
- 5- Ders notlarını kendisi hazırlıyordu.
- 6- Derslerde zaman zaman Mısır'ın modernistleri ile yaptığı münakaşaları ve onlara verdiği cevapları bize anlatır ve bizi güldürürdü.
- 7- Hocanın fıkıh usulü notları bende var, notları Türkçe hazırlanmış, kaideleri Arapça yazmıştır,
- 8- Hoca samimi ve ilim heyecanı ile dopdoluydu.
- 9- Keramet sahibi evliya bir adamdı... Ben evliyalığına şahit olmuştum.

Prof. Dr. Ahmet Lütfi Kazancı (10.09.2013 tarihli görüşme)

- 1- Hoca Bekir Sadak ile birlikte Arapça dersimize geldi.
- 2- Elimizde belli bir kitap yoktu, 2-3 sayfa metin getiriyordu.
- 3- Bize Arapça grameri kendisi okutmadı, Bekir Sadak hoca okuttu.
- 4- Zaman zaman irab yapıyor fiil, fail ve benzeri ifadelere yer veriyor, harekeye son derece dikkat ediyor, tercümeyle ona göre yapıyordu.
- 5- Çok güzel akıcı bir Arapçası vardı.
- 6- Bize Hz. Aişe (r.a.) validemizle ilgili 10 hadis okuttu.
- 7- Derslerde zaman zaman hayatını anlatır ve çektiği sıkıntılardan söz ederdi.

Dr. Tayyar Altıkulaç, (22.06.2013 tarihli görüşme)

- 1- Hoca gayretli, samimi bir insandı.
- 2- İlme büyük hizmetleri olmuştur.
- 3- Keşke son yıllarında, bir grubun tarafında yer almasıydı.
- 4- Kendisini rahmetle yad ediyorum.

Süleyman Sırrı (Tokay), Hafız Nazif Osman (Konuk) ve Osman Seyfullah (Keskiöğlü) üçlüsünün 1942 yılında birlikte yazdıkları "Teshilü'l-Kavaidi'l-Arabiyye" isimli kitapçığın kapak sayfası.

Süleyman Sırrı (Tokay), Hafız Nazif Osman (Konuk) ve Osman Seyfullah (Keskiöğlü)'nun birlikte yazdıkları "Teshilü'l-Kavaidi'l-Arabiyye" isimli kitapçığın son sayfası.

Kitap daha çok sarf konularını ele almaktadır. Harfler, hareke ile başlayan eser fiil çekimlerine geniş yer vermekte, hatta bir çok ayrıntıya da girmektedir. Önce fiil sonra isim ele alınmıştır.

Nüvvab mezunlarından ve Sofya Yüksek İslam Enstitüsü'nde de hocalık yapan merhum Yusuf Kerim tarafından, Başmüftü yardımcısı Vedat S. Ahmed'e hediye edilen Mihalîci (Bursa/Karacabey) Mustafa Efendi'nin "Emsile-i Cedide" isimli eserinin kapak sayfası.

Tarihi Medresetü'n-Nüvvab binası